

דמות ישראל בשני עתונים יהודיים קהילתיים בארצות הברית

חיים אבני

האוכלוסיה היהודית בארצות הברית (NJPS) משנת 1990, הגיע מספר היהודים הצעירים בני ה-25 עד 34 שהיגרו בחמש שנים בלבד — 1985-1990 — אל מחוץ למדינת מושבם הקודמת, לכדי 22.1%! למהגרים אלה, שנמצאו בראשית התבססותם המקצועית, נוספו עוד 10% מן היהודים בני ה-35 עד 44, שגם הם עברו ממדינת מגוריהם הקודמת לאחרת. יתר על כן, על פי אותו סקר הביעו קרוב ל-50% משכבת הגיל הצעירה וכ-20% משכבת הגיל הבכירה יותר את כוונתם לעבור למדינה אחרת בתחומי ארצות הברית במהלך שלוש השנים הקרובות שלאחר הסקר.³ נדידה כזו, כאשר היא מתבצעת בחוץ המזרחי של ארצות הברית, בין מדינות שבהן אוכלוסיה יהודית גדולה וותיקה, השפעתה על המהגרים מבחינת הוזהותם והתארגנותם היהודית, ניכרת למדי. כך הוכח כבר ממחקרים קודמים.⁴ השפעת הנדידה אל קהילות מרוחקות, בינוניות בגודלן ומבודדות למדי כמו פניקס וסיאטל, על המהגרים ועל הוותיקים כאחד, היא בודאי גדולה עוד יותר. בנסיבות אלו עשויה העתונות היהודית למלא תפקיד חשוב כבמת מפגש והיכרות בין אלה ואלה ובכל מקרה — כחלון ראווה שבו מוצג בפני המהגרים החדשים מכלול השירותים הקיימים בקהילה ותכניהם. נושא אחד, שהוא בוודאי במרכז התעניינותו של הקורא הישראלי בעתונים אלה הוא שאלת מקומה של ישראל בהם ויחסם לבעיותיה. בדיון עורכי העתונים הבכירים — שנערך כאמור בשנת 1994, בשעה שפעמי השלום המתקרב עוררו גלים של דיונים בדבר עתיד יחסינתן של התפוצות וישראל לאחר שיושג השלום — הסכימו כמעט כל הדוברים שהעניין בישראל בקרב יהודי ארצות הברית הולך ודועך ובוודאי כך הוא הדבר כאשר מדובר בצעירים. על כן, מי שמעוניין לקרב קהל זה לעתוננו בהכרח יצמצם את המקום ששמר עד אז לדיווחים מישראל.⁵ אילו נושאים מן הראוי שיתפסו את המקום שיתפנה? גם בכך היו כמעט כל המשתתפים תמימי דעים: נושאים מקומיים הדנים באומץ ובצורה מעוררת התייחסות ומעורבות בבעיות קיומיות של היחיד והקהילה, וכן נושאים הקשורים באמנות ובבידור. הגיל הממוצע המבוגר של קוראי העתונות היהודית — לדעת אחד הדוברים 62 שנים ולדעת אחרים גילאי שנות החמישים — מחייב את שינוי תוכנה, אם זו רוצה להגיע אל הפנויים והפנויות ואל בני ה-30 וה-40. אולם כדי שתפנית זו תהיה אפשרית — צריכה העתונות היהודית הקהילתית

העתונות היהודית בארצות הברית זכתה עד כה לתשומת לב מחקרית מצומצמת ביותר. דבר זה מפתיע את כל מי שמתקרב לנושא חשוב זה בפעם הראשונה, אולם הוא מקבל את אישורו כבר לאחר עיון ראשוני במה שפורסם. בשנת 1987 היתה העתונות היהודית מראשיתה נושא לתערוכה במוזיאון הלאומי להיסטוריה יהודית אמריקנית בפילדלפיה וההיסטוריון מקסוול ווייטמן (Maxwell Whiteman) סקר במבוא לקטלוג שלה, את מאה שנות קיומו של העתון הוותיק בפילדלפיה The Jewish Exponent, תוך ציון העובדה שלמרות חשיבותה של העתונות בחייה של יהדות ארצות הברית — היא לא זכתה עד אז למחקר מקיף.¹ שבע שנים לאחר מכן התכנסה באוניברסיטת ברנדייס קבוצת עורכי עתונים בכירים וותיקים לדיון על "בעיות היסוד הניצבות בפני העתונות היהודית". ההיסטוריון יונתן סרנה פתח את יום הדיונים בהרצאה מקיפה שחזרה והעידה על כל מה שחסר במחקר על התקשורת הכתובה, בעבר ובהווה, בגדולה שבקהילות ישראל. הערת השוליים הראשונה שציין כוונה אל סקירה ביבליוגרפית על הנושא בתקופה שהסתיימה בשנת 1983. מאז אותה התכנסות כברנדייס — וכנראה מאז סיומה של הסקירה הביבליוגרפית ההיא — נתפרסם רק מעט מאוד בתחום חשוב זה.² יתר על כן, עיון במקורות שנושמו בסקירה הביבליוגרפית הנזכרת, וכן במה שנדפס לאחר פירסומה, מעלה שאלת דמותה של העתונות היהודית בהווה טופלה עוד הרבה פחות מכל נושא אחר. במיוחד אין בכל אלה ניתוח תוכנם של עתונים מסויימים בנושאים מוגדרים כפי שאנו מתכוונים לערוך כאן.

שתי הקהילות שבעתונותיהן נעסוק הן פניקס (Phoenix), בדרום מערב ארצות הברית בגבולה עם מקסיקו, וסיאטל (Seattle), בקצה צפון המערב, בגבול עם קנדה. שתיהן מבודדות מרצף התיישבותי-יהודי נרחב ובשתיהן מופיע עתון אחד בלבד: ה-Jewish News of Greater Phoenix (להלן: JN) וה-Jewish Transcript של סיאטל (להלן: TR). שתי הקהילות נמצאות בעיצומה של תנופת גידול מרשימה, שהסיבה הבולטת ביותר לה היא התפתחותן והתרחבותן של תעשיות מתקדמות, בתחומי האלקטרוניקה, התקשורת והתעופה. עובדה זו הופכת את פניקס וסיאטל למקרים בולטים של תופעה בסיסית מאוד בחייה של יהדות ארצות הברית: הנדידה הרחבה והמתמדת ממדינה למדינה. על פי נתוני סקר

צפון אמריקה ובין הנואמים הבולטים היו ראש ממשלת ישראל, שפנה אל הנוכחים בנאום משודר מישראל, שר המסחר והתעשייה, השר לענייני קליטה וכן ראש האופוזיציה (שמעון פרס) שכיבדו את הכנס בנוכחותם. מותר להניח, שהאתגר להציג את המערך הארגוני וההתנדבותי השיגרתי במיטבו השפיע על תוכנו של העתון בסיאטל גם לגבי הצגת הזדהותו עם ישראל. שני תהליכים דינמיים, שהתרחשו מחוץ לתחומי הציבור היהודי המקומי בשתי הקהילות, יכלו להשפיע על הדיווחים והמאמרים בנושא שלפנינו, לפחות בחלק מהזמן הנסקר כאן: הבחירות לנשיאות ולחלק גדול של הסנט ובית המחוקקים בארצות הברית, בחודש נובמבר 1996; והצעדים הראשונים והמכריעים של ממשלת הליכוד בראשותו של בנימין נתניהו בתחומי תהליך השלום והחקיקה הדתית. כך מאופיינת תקופה קצרה זו ביסודות של סטיקיה ושיגרה קהילתית כמו גם ביסודות של דינמיקה כלל אמריקנית וכלל יהודית.

העתונים, מערכתיהם והכותבים להם

בסוף חודש ספטמבר 1996 הגישו שני העתונים לרשויות הדואר, כמתחייב על פי תקנותיו, את הצהרותיהם על הבעלות, הניהול והתפוצה שלהם. הגב' פלורנס אקשטיין (Florence Eckstein) נרשמה בהצהרה זו כבעלת העתון, המנהלת, העורכת והמפיקה של העתון בפניקס; הפדרציה נרשמה כבעלת העתון בסיאטל. מספר העותקים שהופצו מן העתון בפניקס, בממוצע, במשך השנה שחלפה לפני יום מילוי ההצהרה היה לפי הצהרה זו 5,175; מספר העותקים שהופצו בתקופה ההיא בסיאטל היה 4,504.⁷ הפרש זה של למעלה מאלף עותקים לא עמד ביחס ישיר להבדל שבין מספר החברים בשתי הקהילות. על פי סקר האוכלוסיה היהודית משנת 1990 נאמד מספר יהודי סיאטל ב-29,300 ועל פי קצב הגידול של הקהילה במשך 12 השנים שקדמו לסקר, העריכו ראשי הפדרציה שמספר היהודים בסיאטל רבתי גדל עד לסוף שנת 1996 והגיע ל-35,000. בפניקס נערך בשנת 1983-84 מחקר דמוגרפי ועורכו אמדו את היקף האוכלוסיה היהודית באותו זמן ב-45,000 נפש. היו אלה שנות המשבר הכלכלי שבהן גבלם גידולה של הקהילה — וייתכן מאוד שאומדן זה היה מוגזם. אולם הגידול המואץ שחל לאחר מכן הרחיב את הציבור היהודי ועל כן מותר לשער שמספרו ב-1996 הגיע ל-60,000 ביחס להיקף הקהילות היתה אפוא תפוצת העתון בסיאטל גדולה יותר מזו שבפניקס, אולם כשמדובר בעתונים עצמם — הרי הם בסדרי גודל הניתנים להשוואה.⁸

מלבד ההיקף בתפוצתם, נבדלים שני העתונים שבעיונו בעוד מספר גורמים. העתון האחד — בפניקס — הוא שבועון; האחר — בסיאטל — הוא דו-שבועון. בפניקס כללו המערכת וצוות המנהלה, בראשית שנת תשנ"ז, 18 עובדים (במשרה מלאה או חלקית) ובראשם בעלת העתון, שהיא העורכת והמנהלת. באופן

בארצות הברית להיות משוחררת מכל תלות ממסדית, והופשית לפעול על פי שיקולים עתונאיים גרידא. עניין זה חזר והודגש בפי כל הדוברים — ודומה שהוא מהווה ציר מרכזי הקובע את עצם אופיים של העתונים הקהילתיים, ושל שני העתונים שהם מושא עיונו בכללם.

עצמאותם של העתונים תלויה כמובן בבסיסם הכלכלי; ובנדון זה ניתן לסווג את כל העתונים היהודיים — בארצות הברית וביתר התפוצות — לשלוש קבוצות: אלה העצמאיים מבחינה עסקית, ללא תמיכה ציבורית-ממסדית; עתונים בבעלות פרטית אך הנתמכים על ידי הפדרציה והארגונים המקומיים בתפוצתם וחלק גדול מהכנסותיהם בא מן המודעות שלהם; ועתונים שהבעלות הישירה והמלאה עליהם היא בידי הפדרציה המקומית. בכל המקרים עומדים העורכים בפני לחץ יום יומי מצד המנהיגים היהודים המנסים לכלול בעתון עניינים הנוחים להם ובעיקר למנוע את הדפסתם של דברי ביקורת או של מידע שלילי אודות ארגוניהם. כך העידו גם עורכיהם של ה-Jewish Chronicle מלונדון וה-Australian Jewish News ממלבורן, שהשתתפו בדיון. אולם עורכי עתונים אלה, והדומים להם בארצות הברית, יכולים לעמוד בלחץ זה טוב יותר מהעתונים בבעלות פרטית שחלק ניכר מהכנסתם תלוי במישרין או בעקיפין בממסד הקהילתי. במצב גרוע יותר עלולים להיות עורכים המקבלים את משכורתם במישרין מן הפדרציות: הללו עשויים להיות כפופים במישרין למנכ"ל הפדרציה המקומית, לנשיאה או למנהיגים בעלי כוח אחרים בקהילה.⁶

שני העתונים שבהם נעסוק שייכים לשתי הקבוצות האחרונות: העתון בפניקס הוא עתון פרטי, שנוסד לפני 49 שנים ומוחזק בבעלותה של משפחת אקשטיין (Eckstein); העתון בסיאטל, שנוסד לפני 73 שנים, שייך לפדרציה. נתבונן תחילה בהרכב הכללי והכמותי של תוכנם ונתמקד לאחר מכן בתחום אחד בלבד: מקומה של ישראל בהם ובמערכות המגבית המרכזית הנערכת בכל אחת מהן.

ניתוח זה יתייחס לשנה כמעט מלאה של הפעילות הציבורית היהודית: מראש השנה תשנ"ז וראשית חודש אוקטובר 1996, עד לסופו של חודש יוני 1997, כשלושה שבועות אחרי הג' השבועות. היקף זה של עיונו מתיר לנו לראות בו מידה מסוימת של ייצוגיות לגבי שיגרת ההתייחסות לישראל ברוב תחנותיו של לוח השנה היהודי, לא רק בשנה זו. לגבי סיאטל הצטיינה ראשיתה של שנה זו באירוע מרכזי מיוחד, שהיה בו כדי להביא לידי כך שקשרי הקהילה עם ישראל יוצגו בעתון הקהילתי במיטבם: בתחילת חודש נובמבר אירחה סיאטל את האירוע המרכזי השנתי של כלל יהדות צפון אמריקה: הכינוס הכללי של מועצת הפדרציות היהודיות בארצות הברית ובקנדה (General Assembly of the Council of Jewish Federations). כ-3,000 צירים ואורחים הגיעו מכל רחבי

JEWISH NEWS

of Greater Phoenix

September 29, 1995/5 Tishri 5756

Your Independent Community Newspaper

Vol. 48, No. 3. \$1.00

Yom Kippur 5756

Let us
be forgiven

Turn, turn 8

Repairing
community
divisiveness 9

Guard your
tongue 10

Koi Nidre, the opening
Yom Kippur prayer, ancient
Mahzor in the Staatsbibliothek
Preussischer Kulturbesitz,
West Berlin. Reproduced
on a greeting card printed by
the Foundation for Masorti
Judaism in Israel.
Used with permission.

העתון של פניקס - גיליון יום כפור תשנ"ו

כלל שטחו של העתון של פניקס באותה תקופה, ממילא היה גם היקף השטח של המודעות הפרטיות, שהיו בוודאי בתשלום, מצומצם בהתאם. מותר על כן להסיק גם מכך שהכנסותיו של עתון זה היו פחותות בהרבה מאלה של האחר, המתקיים כמפעל כלכלי מכניס. באיזו מידה רואה הפרציה בסיאטל את השקעתה בו ככדאית משום החסכון שהיא מעניקה לה על הוצאות פירסומת — על כך אין בידינו נתונים. האם היה המאזן משתפר אילו הפך העתון לשבועון — כפי שעורכו היוצא ביקש ולא עלה בידו? על פי עדות עורכת העתון היה הדבר כרוך בהכפלת היקף ההוצאות וצוות העובדים, וחזקה עליהם, על מנהיגי סיאטל, ששקלו אפשרות זו יותר מפעם אחת. לעומת זאת, ברור מן הנתונים ההשוואתיים שהעתון בפניקס משתדל מאוד לפרסם את עצמו מעל עמודיו ואילו עמיתו הצפוני הינו צנוע ממנו באורח ניכר — כפי שמעידים הנתונים הכמותיים: בכל התקופה עלו המודעות העצמיות ושטחי המערכת בפניקס באורח ניכר על אלה שבסיאטל, עד לשיא של 9.17% מכלל השטח הפירסומי שבעתונים אלה, בחודש יוני (טבלה מס' 3, בנספח).

מבדיקה כמותית, לאורך תשעת החודשים, של הרכבם הפנימי של חלקי העתונים שהוקדשו למה שהינו לכאורה עיקר תכליתם — דהיינו אספקת מידע, כתבות ומאמרים, עלתה תוצאה מפתיעה במידה מרובה: למרות השוני בהיקפם ובאופיים של שני העתונים, אין פערים גדולים ביניהם בכל הנוגע למקום היחסי שתופסים בהם שניים מן הנושאים המרכזיים: ישראל ובעיותיה וארצות הברית ויהודיה. לצורך ניתוח זה תולקו כל הנושאים בצורה כוללת לחמישה תחומים, המהווים מעין מערך של מעגלים קונצנטריים: א. כתבות, מאמרים ומידע על ענייני הכלל והפרט בציבור היהודי המקומי; ב. נושאים ובעיות שעל סדר יומה של ארצות הברית ויהדות אמריקה בכללה, או של קהילות מסוימות בה; ג. חדשות, כתבות ומאמרי רקע הקשורים במדינת ישראל והחיים בה; ד. כתבות ומידע על חיים יהודיים בארצות אחרות או על ערכי היהדות; ה. חומר שאיננו מתחומי חייו של הציבור היהודי, המקומי או הכללי (עיין טבלה מס' 4 בנספח). 11.9% מכל החומר הניתן הוקדשו בעתון של פניקס לבעיותיה של ארצות הברית ויהודיה מול 13.85% שהוקדשו לנושאים אלה בעתון של סיאטל, כ-2% הבודל; בנושאים הקשורים לישראל הבודל היה אף קטן יותר: 14.5% בעתון הראשון מול 15.3% בשני, פחות מאחוז אחד! ובחלק זה של שני העתונים יתמקד עיונו.

כעתונים מקומיים בקהילות קטנות לא יכלו שני העתונים, כמוכן, לספק לקוראיהם חומר מקורי משלהם על אזורים מרוחקים מעירם. על כן, בכדקנו את מחברי המאמרים וקטעי המידע ששמות כותביהם מצויינים בהם, אנו מוצאים בשני המקרים שצוות המערכת, הקבוע והארעי, הועסק רק, או בעיקר, בנושאים המקומיים. חלק מזמנם

רשמי היו לעתון זה גם "סגן נשיא" ו"מזכיר", תפקידים אותם מילא בעלה של הגב' אקשטיין. בסיאטל נוהל העתון על ידי ועד מנהל בן 11 חברים וועדת מערכת, שפעלה כחת ועדה של הוועד המנהל ושבח היו חברים מנכ"ל הפרציה, המנהל הכללי של העתון, העורכת, ואחד ממנהיגי הציבור שהוא יו"ר הוועד. מלבד המנהל והעורכת כלל הצוות המבצע תשעה עובדים ובהם שני מתנדבים. בגלל אופיו הציבורי של העתון בסיאטל, הרכב ההנהלה היה מורכב אפוא ורחב הרבה יותר מאשר בפניקס ועמד ביחס הפוך למספר העובדים העוסקים בהפקה עצמה. בפניקס הופיע בכל גיליון מאמר מערכת, פרי עבודתם המשותפת של העורכת, המנהל הכללי ואחת הכותבות הבכורות. לא כן בסיאטל: בגלל ההרכב הציבורי המובהק של ההנהלה לא הופיעו כאן מאמרי מערכת כלל. בפניקס הגדירה העורכת את עתונה בפשטות כ"שבועון בבעלות וכניהול משפחתי"; בסיאטל תיאר העורך את העתונו כ"עתון קהילתי... שאינו רק ערכון דו שבועי של התקדמות המגבית של הפרציה."⁹ אולם מבחינה תכנית התכוונו שניהם לאותו דבר: עתון העוסק בראש וראשונה בחייהם של אנשי המקום ונועד לשרתם. ואכן ממבט ראשון — ולמרות ההבדל הגדול בהיקפם — דומים שני העתונים מבחינת החלוקה הפנימית הכללית של תכניהם. למרות שהשטח הכולל של עמודי העתון בפניקס הוא כפול מזה של העתון בסיאטל, הרי כאשר מדדנו את השטח שהועיד כל אחד מהם למאמרים לחדשות ולמידע, מזה, ולסך כל השטח הפירסומי מזה, החל מגיליון ראש השנה ועד לסוף חודש יוני, מצאנו קירבה מפתיעה: 40.95% מכלל גיליונותיו של הראשון ו-42.8% מכלל עמודיו של השני הוקדשו לחומר הפובליציסטי ולחומר אינפורמטיבי (עיין טבלה מס' 1, בנספח). אולם הבדלים גדולים מתגלים כאשר מעיינים מקרוב בחלוקה הפנימית של השטח שתפסה הפירסומת, חן הבחנה בין מודעות מסחריות-פרטיות, מודעות של ארגונים ומוסדות יהודיים ושטח המודעות, הפירסומות, השערים והכותרות של העתונים עצמם. כאן מובחנים פערים: בסיאטל הגיעו המודעות הממסדיות (A3 בטבלה 2 בנספח) כרוב החודשים ללמעלה מרבע משטחי הפירסומת ובחודשי פברואר ומרס הגיע חלקן בפירסומת עד כדי 30% ו-37%. בתחום זה, של הפירסומת הקהילתית, עלה עתון זה על העתון של פניקס כרוב החודשים בלמעלה מ-10%. לעומת זאת תפסו המודעות הפרטיות בעתון של סיאטל מקום קטן בהרבה מאשר בעתון של פניקס, הפרש שהגיע בכמה חודשים לכדי 8% מכלל שטחי הפירסומת ובחודשים מאי ומרס לשיאים של 11.13% ו-15.10%. (עיין טבלות מס' 2 ומס' 3 בנספח).

מנתונים אלה נרמזת בכיורר המשמעות הכלכלית לגבי שני העתונים, גם אם איננו יודעים כמה ואם בכלל שילמו הארגונים השונים לשני העתונים עבור מודעותיהם.¹⁰ מאחר שכלל שטחו של העתון בסיאטל במהלך תשעה החודשים לא הגיע אלא לכמהחצית

מאותו מקור: פרי עטו של סטיוארט גולדמן, כפי שהתפרסמו בעתון "אקספוננט" מפילדלפיה. המיקום הבולט של כלל החומר על ישראל והמקום המרכזי שתפס על הבמות שמעליהן באה לידי ביטוי עמדת כל עתון, מעידים על מרכזיותה של ישראל בכלל הנושאים היהודיים, לפחות בעיני העורכים בשתי הערים.

את תוכנו של החומר שהתפרסם על ישראל ניתן לסווג בארבע קטיגוריות: א. תהליך השלום על היבטיו הקשורים ביחסי ארצות הברית וישראל; ב. בעיית הגיור והמאבק בין הדתיים והחרדים בישראל נגד זרמי היהדות הבלתי אורתודוקסית בה ועימותיהם עם החילוניים; ג. התמורות הפוליטיות שהתרחשו בישראל בהקשר לשני נושאים אלה ולתפקוד הממשלה; ד. כלל הנושאים האחרים.

תהליך השלום

מאמרי המערכת בעתון של פניקס שעסקו בתהליך השלום כללו תמיכה כמעט בלתי מסויגת במדיניות הממשלה. בעקבות אירועי מנהרת הכותל תבע המאמר לחץ של ארצות הברית על יו"ר הרשות הפלסטינית; הסכם חברון קודם בברכה וכאות ל"חציית הרוביקון" של ממשלת ישראל בדרך לשלום; בעניין הר חומה נשא מאמר המערכת את הכותרת "אין זמן טוב מזה!" ותוכנו הזדהה באורח מלא עם החלטתה של ממשלת ישראל, כחלק מנוהלי המו"מ לשלום; ובמאמר אחר הותקפה עמדתה של ארצות הברית בעניין זה כמשקת לידי הערכים. הקריקטורות שבחר העתון לפרסם רמזו על סייג ברור לתמיכה זו במדיניות ממשלת ישראל: קיום והמשך תהליך השלום. בנימין נתניהו ויאסר ערפאת, בתיבת נוח, תוהים, שניהם כאחד, להיכן נעלמה יונת השלום — וזו עם עלה זית בפייה, עומדת על גג התיבה מאחוריהם ומנסה להסב את תשומת לבם אליה; דחפור משותף של הליכוד והעבודה סולל דרך לאוסלו על ידי עקירת מכשולים מדרך האיץ-מצא של הקו הנוקשה — זאת כאשר דובר על אפשרות של ממשלת אחדות לאומית; ואתר בנייה שעליו שלט, "החברה היהודית לבנייה במזרח ירושלים", במעמקי קבורים "שנאה", "אלימות", "אי הבנות" ו"חשדות", ומהנדרס הקובע: "זה נראה כמקום טוב לחפור בו יסודות." ¹¹ לגישה זו לנושא תהליך השלום היה שותף גם העתון בסיאטל, שגם בו התפרסמו קריקטורות אלו ואחרות באותה רוח: יונת השלום המושכת באפסר של סוס סרבן — "המזרח הקרוב" — ומשתמע ממנה שהלה מייצג את כל הצדדים למשא ומתן. אולם גם כאן התמיכה במדינה — לאו דווקא בממשלה — היא בלתי מסויגת, כפי שמשמע מן הציור של עץ ענף וחזק — מדינת ישראל — שנשתל ב-1948 ובצילו ילד נושא עציץ ואביו אומר לו: "ראה מה קורה כאשר אתה מטפתו באהבה." ¹²

בעיות הדת בישראל

תמונה שונה במידה מרובה עולה לעינינו בפרשת חוק הגיור.

נוצל להכנת כתבות רקע לנושאים פירוטומיים במדורים או במוספים המיוחדים שכל עתון פירסם. במוספים אלה הופיעו גם מאמרים של כותבים-אורחים, שהיו קשורים בתוכנם במישורן לפירסומת המסחרית, הגלויה. בנידון זה הגדיל לעשות העתון בפניקס. העתון בסיאטל הסתייע — או נתן מקום משיקולים קהילתיים — במחברים-אורחים שהם רבני הקהילות ועתון זה, הרבה יותר מן האחר, הירבה להביא מאמרים מעתונים יהודיים מקומיים אחרים. החומר שהופיע ממקורות אלה בעתונים נגע, כמובן, ברובו המכריע לארצות הברית בכללותה. מקור נוסף לנושאים אלה בשני העתונים — והמקור העיקרי לכתבות ולמידע על ישראל — הוא סוכנות הידיעות היהודית י"א, Jewish Telegraphic Agency. כתבותיהם של לא פחות מ-13 עתונאים, רבים מהם מישראל, נימנו בעשרת גיליונותיו הראשונים בשנה זו של העתון בסיאטל, מלבד מאמריהם של אישים בולטים אחדים שסופקו גם הם על ידי י"א. רובם המכריע מאלה הופיעו גם בעתון של פניקס ובחלק לא קטן של המקרים היו אלה אותם המאמרים. עובדה זו אין בה כדי להתמיה, שהרי רובם של העתונים היהודיים נמנה עם לקוחותיה של י"א ויחודו של כל עתון הוא בבחירת חלקי המידע שהוא מחליט להדפיס. עובדה זו צריכה להיות לנגד עינינו בבואנו עתה לבדוק את ייצוגה של מדינת ישראל בשני העתונים הנדונים.

ישראל בעתונותה של יהודי סיאטל ופניקס

היכן, כמה ועל מה דיווחו שני העתונים על המתרחש בישראל? מאמרים הקשורים בישראל הופיעו בעתון בסיאטל בעמוד הראשון ב-79% מתשעה עשר הגיליונות שנפרסמו במשך התקופה הנדונה. ידיעות וכוונות תפסו מקום בולט ברוב הגיליונות בעמודים השני והשלישי, עמודי "החדשות" והידיעות הקצרות, כמו גם בעמודים אחרים. בעתון של פניקס תפסו מאמרים על המתרחש בישראל מקום בעמוד הראשון רק ב-33% מ-39 הגיליונות שבהם אנו עוסקים; חדשות, כרוניקות וקטעי מידע בלטו באופן קבוע בין פריטים דומים בעמוד האחרון של עתון זה. בשני העתונים הוענק אפוא לחומר הקשור בישראל מקום בולט הרבה יותר מאשר מרמו חלקם היחסי בכלל החומר הפובליציסטי והאינפורמטיבי (כאמור: 14.5% ו-15.3% מחלקים אלה של העתונים). עובדה זו עולה בצורה מכרעת כאשר בודקים שני פריטים בעלי חשיבות מיוחדת בכל עתון: מאמרי המערכת ו"המאמרים המצויירים" — הקריקטורות. בעתון של פניקס, שבו מופיעים מאמרי מערכת בקביעות, עסקו 28% מהם בישראל; הקריקטורות, המופיעות באופן קבוע בעתון זה לצד מאמר המערכת, עסקו ב-74% מן הגיליונות בענייני ישראל. בעתון של סיאטל, שבו אין מאמרי מערכת, גם לא הופיעו קריקטורות בכל הגיליונות, אולם 64% מאלה שהופיעו — 9 מתוך 14 קריקטורות — עסקו בישראל. שם מהן היו זהות לאלה שהופיעו בעתון האחר וכולן, בשני העתונים, היו

בציבוריות המקומית, מקום לדון ולהכריז על עמדתה של הפדרציה בפולמוס זה. ואכן, לאחר דיונים ממושכים גובשה הצהרה כזו ב-8 במאי 1997. בהנמקות להחלטה צוינו האחדות-תוך-גיוון של העם היהודי, שעליו מושתתת פעולת הפדרציה, ההכרה שמרכזיותה של מדינת ישראל בחיים היהודיים ובזהות היהודית היא אחד הערכים המוצהרים של פעולה זו, החשש שהחוק המוצע ירחיק מישראל המוני יהודים שרואים בו עלבון והאמונה שניתן למצוא פתרונות שיקיימו את אופיה היהודי של המדינה ויחד עם זאת יבטיחו חופש לכל היהודים לקיים את דתם. בשם כל אלה הכריזה מועצת המנהלים של הפדרציה על התנגדותה לשינוי חוק שיפוט בתי הדין הרבניים וקראה לממשלת ישראל לנהוג איפוק בכל העניינים הנוגעים לזהות יהודית ולמעמד האישי. כמו כן קראה ההחלטה להמשיך במאבק המתואם נגד החוק, ויחד עם זאת להמשיך ולתמוך במדינת ישראל ובממשלתה הנבחרת באורח דמוקרטי ובמאמציה לבנות חברה דמוקרטית ולהגיע לשלום עם שכניה. הסעיף האופרטיבי העיקרי של ההחלטה היה ללא ספק האחרון בה: הדרישה מן הסוכנות היהודית "לבחון ביסודיות את הקצבונתה לישראל" ואם ייצא שאינן משקפות "מדיניות כלל-הילתית הנקוטה על ידינו – לשנותן כדי לעודד את גידולם של מוסדות בישראל המסכימים לערכינו." מכתבה של מחנכת מסיאטל, שהשתתפה בחג השבועות בתפילה של המניין הקונסרבטיבי ליד הכותל ותיארה את חוויותיה בשעה שהמניין הותקף על ידי חרדים וגורש בחסות המשטרה, זעזע בוודאי את קוראי העתון וההחלטה שנתקבלה כתודש לפני כן זכתה עתה בוודאי למשמעות רבה עוד יותר.¹⁶

החיים הפוליטיים וחיי היום יום

בשני הנושאים המרכזיים הללו – תהליך השלום וחוק הגיור – פירסמו שני העתונים, במידה שונה של היקף שהתחייב מההבדל בהיקפם הכולל, מאמרים, פרטי מידע וכתובות שבאו כולם מאוצר הכתבות והמידע של סוכנות הידיעות היהודית י"א. ביניהם נכללו פרטים רבים מן התחום השלישי שציינו – דהיינו מן החיים הפוליטיים המפלגתיים בישראל. הידיעות על השינויים בהרכב הממשלה, על קשיי הקואליציה, על שמועות-תוכניות-הרהורים להקמת קואליציה רחבה עם מפלגת העבודה – הופיעו לאורך כל התקופה. הם מצאו ביטוי לא רק בקריקטורה הנוכרת של הרחפור, אלא גם בציפיות שממשלה רחבה תגמד את השפעת החרדים וכך תיפתר בעיית חוק הגיור.¹⁷ היקפו של מידע זה ומידת פירוטו מעוררים את ההשערה שעורכי שני העתונים הניחו שלפחות חלק מקוראיהם מעורים בנוף הפוליטי הישראלי די הצורך כדי לעקוב אחר פרטי המידע ומזהים את האישים המוזכרים בהם. אולם עובדה זו עומדת בסתירה מסוימת להיקף מידע הרקע ומידת השיטתיות שבו, ובוודאי לכמות המידע על היבטים אחרים בחייה של ישראל, ששני העתונים סיפקו להם.

סיאטל, שהיתה בחודש נובמבר 1996 מקום כינוסה של מועצת הפדרציות, היתה גם מקום העימות הציבורי הראשון בנושא זה. מאמציהם של שר הקליטה וראש הממשלה להציג את החקיקה הקרבה והולכת בעניין בלעדיות הגיור האורתודוקסי בישראל כנושא שלא יפגע בהגדרת מיהו יהודי לעניין חוק השבות וגם לא לעניין הגיורים בחו"ל – לא הצליחו לשכך את החשדות והכעס על מה שנראה כהתקפה אורתודוקסית על הסטטוס קוו. אחת מהחלטות הכינוס הגדול היתה קריאה לממשלת ישראל שלא לשנות את המצב הקיים, זה שנוצר בעקבות החלטת בית המשפט הגבוה שקבע שאין בישראל חוק המסדיר את הגיור ועל כן תקפים לכאורה גיורים לא אורתודוקסיים. תולדותיו של הסטטוס קוו בישראל – ועצם מהותו – לא הוסברו מעל דפי העתון בעיר זו. מאמר מקיף בנושא זה, שהביא גם את דבריהם של דוברי כל הזרמים בישראל, ראה אור בעתון של פניקס רק ב-6 בדצמבר 1996 ולא הועתק בזה של סיאטל.¹⁸ בפניקס נתנה המערכת ביטוי לעמדתה בפולמוס בכמה מאמרים ראשיים. "כיצד ייתכן שהתלהבות דתית תורשה לחבל בעקרונות דמוקרטיים, לבטל חופש דת, סובלנות וכבוד?" נאמר באחד מהם; אולם נוכח הבעיות הפוליטיות שבפניהן ניצבת ישראל – הקפאת תהליך השלום והביקורת בעולם בפרשת הר תומה – תבע העתון במאמר אחר להניח למחלוקת ולהתאחד בתמיכה בישראל. דברים אלה כווננו במפורש כלפי מנהיגי הזרמים הדתיים בארצות הברית והם חזרו גם במאמר ראשי אחר לרגל יום ירושלים: אחדות היהודים בארצות הברית נדרשת כדי למנוע את סכנת החלוקה של העיר.¹⁹ ההתקפה של חרדים על מתפללי מניין מסורתי בשחרו של חג השבועות ליד הכותל הביאה לפירסומו של מאמר ראשי שונה. "ירושלים] בלתי מחולקת – על ידי מי?" שאלה הכותרת, ותיאור מפורט של האירוע בא לאחריה. "ירושלים, עיר השלום, שייכת ליהודים, אמרה ארצות הברית לקהילייה העולמית; 'למי מהם?' השיבו היהודים (החרדים) ליד הכותל", כך קבלה מערכת העתון, תוך ציון סמיכות הפרשיות בין ההחלטה האוהדת ללא סייג של הקונגרס האמריקני לאירוע זה, שהחמיר את בעיית חוק הגיור. למרות התקווה שהובעה שממשלת נתניהו תמצא דרך לפשרה – לא השאיר העתון ספק בעמדתו: זו צריכה לכבד את זכויותיהם של כל היהודים.²⁰

נקיטת עמדה על ידי העתון בסיאטל היתה ככל הנראה מסובכת יותר. העובדה שהעתון יוצא לאור על ידי הפדרציה, שעיקר תפקידה המגבית, חייבה שלא להבליט את המחלוקת עם מדינת ישראל, דבר שעשוי היה אולי להניא תורמים מלמלא את חובתם כלפי מפעל הקשור ללא ספק, לפחות בחלקו, עם מדינת ישראל. מצד שני, המגבית תלויה, במידה לא קטנה, בממסד הדתי המקומי, שחלקו הבלתי אורתודוקסי הזהדה עם המאבק נגד חוק הגיור בישראל. על פי החלטת האספה הארצית של הפדרציות היה, לדעת חלקים אלה

THE JEWISH TRANSCRIPT

Vol. 72, No. 21 Seattle, Washington \$1.50 25 Kislev, 5757 Friday, December 6, 1996

The 'unabsorbed' Israeli promotes his new homeland

By Donna Gordon Blankinship
Transcript Interim Editor

Anyone who heard Natan Sharansky speak during his visit to Seattle last month can understand why the former Soviet, refusenik who is now a cabinet member in the Israeli government spends so much time on the road.

It's either because he drives his fellow countrymen crazy with his staunch refusal to be absorbed into Israeli life, or because he is such a good salesman for his new homeland. The Seattleites who enjoyed his company don't care which is true. And that's exactly how it seems he would like his visit to be remembered: with a question mark.

One thing that isn't in question is his impact on the Greater Seattle area business community. Most participants in the Council of Jewish Federations General Assembly did not realize Sharansky was in Seattle on a trip.

Seattle Federation hosts say he completed that effort with panache and success. A number of local companies have since inquired about doing business in Israel or in partnership with Israeli companies, according to the Federation.

Ten years ago, Sharansky was released from prison in the former Soviet Union and immigrated to Israel. During the past decade, 750,000 more immigrants have followed him out of the Soviet Union and that country has ceased to exist. Another million Jews remain in the region, according to Sharansky, and they're not leaving in bigger numbers because "they have doubts about whether it's worth coming."

He says the challenges that Jewish communities in Israel, the United States and the rest of the Diaspora face today are no less difficult than the situation in the former Soviet Union 10 years ago. But current problems are harder to see and don't inspire Jews to work together, to

march, demonstrate and write letters. Sharansky illustrates the lack of community feeling between the United States and Israel with the following scenario. When Israelis hear about assimilation in the United States, nine out of 10 people will say they knew it would happen and they expect the American Jewish community to disappear in the near future. When American Jews hear about problems in Israel, they say that's why they're not in a hurry to make aliyah. Sharansky says there are many opinions throughout the world about the peace talks because of the many perspectives of Jews around the world.

"We have to find a way to put all these puzzles together," he says.

After explaining the unique way the Knesset, the Israeli parliament, does business, Sharansky adds, "We have to remind ourselves over and over again that the state of Israel is a unique state."

He also commented on the debate within

the Jewish community in the United States, saying, "There is absolutely no chance that these efforts will succeed." He also expects no change in the status quo that requires people to complete an Orthodox conversion in Israel in order to be considered a Jew. Sharansky said the only time these laws would ever change is after more Reform Jews make aliyah to Israel. He cites his own new immigrant party as evidence that change is possible within Israel.

Sharansky finished his speech at the GA with a reference to his job as Israel's Minister of Industry. He flew to Seattle after attending a Middle East regional business conference, which he says was filled with "very successful, practical meetings." Israel's neighbors are taking active steps toward building trade relations because, in Sharansky's opinion, "People believe the peace process will continue."

New School!
Children at Seattle Jewish Primary School enjoy their new building. For a story on the school's Dec. 15 dedication, please turn to Page B15. (Photo by Donna Gordon Blankinship)

Sephardic Jewish life at a crossroads: dire predictions at GA

By Gigi Veller-Kohn
Transcript Correspondent

"This culture is at its twilight. Despite all the cookbooks and compact discs, it's a race against time." A grim assessment, indeed, of Sephardic culture today, from Professor Jans S. Gerber, Director of the Institute for Sephardic Studies at the City University of New York. Dr. Gerber led off a discussion titled "Sephardic Jewry: Organizing Itself and Creating Bridges to the Federation World," chaired by Seattle's Eli Almo, at the recent Council of Jewish Federations General Assembly in Seattle.

Almo invited onto the panel Leon Levy, head of the Conference of Presidents of Major American Jewish Organizations, and past president of the American Sephardi Federation, to join Gerber and Steven Drysdale, Executive Vice President of Federation CJA, Montreal.

"This is an ongoing issue," says Almo of Gerber's dire prediction. "Sephardim haven't taken a proactive approach to preserving our way of life. It was tried as a cultural effort — nonreligious social get-togethers, that sort of thing — when the American Sephardi Federation started looking at the problem about twenty years ago. But it turns out that the only way to continue the heritage is through Jewish education. We're in the same boat about continuity as everybody else."

"What's exceptional to Sephardim is, we haven't created labels like Orthodox, Conservative, Reform, or anything else," says Eli Almo. We don't close our parking lots on Shabbat. We have a tolerance level for whatever people do, and we still come to the synagogue and pray together."

Once upon a time, all synagogues in America were Sephardic. "Sephardim are both the oldest and newest of American Jewish communities," said Gerber (author of *The Jews of Spain*, winner of the National Book Award). "In colonial America, the only synagogues were Sephardic in ritual, even after the population changed and the majority of members were Ashkenazic (with roots in Germany and Eastern Europe)." Among Jews in North America who can trace their family histories to pre-1492 Spain (a quar-

ter-million in the United States, another 35 - 40,000 in Canada), some come from Marranos who fled Portugal in the 1600s — first to Brazil, then up to what would become New York City.

A later immigration brought immigrants from the crumbling Ottoman Empire. A Federation founded in 1912 struggled to accommodate the needs of these later arrivals, but its name included the word "Oriental," a term considered so controversial that the organization fell apart.

Leon Levy countered the suggestion from Montreal's Drysdale that Sephardim contribute less to Jewish philanthropies. Drysdale described frustrations with rapid and diverse communal growth, especially within the unique cultural situation of today's Quebec. (In Montreal, over 20% of the Jewish population, around 21,000 people, are Sephardim, including some ten thousand French-speaking Jews who arrived from Morocco in the 1960s.) Tak-

Continued on Page A7

Answer the Call!

On Sunday, Dec. 8, volunteers like Laurie Lieb will be calling homes throughout the Greater Seattle Jewish community asking people to make a commitment toward this year's Jewish Federation Community Campaign. Community agencies like Jewish Family Service, the Strous Jewish Community Center and the Polack Adult Day Center at the Kline Galland Home depend on the Community Campaign to supply a large part of each year's budget. Super Week continues through Sunday, Dec. 15, with calling sessions every day.

<p>Inside</p> <p><i>Jewish</i> TRANSCRIPT</p>
<p>Varons closes Page A 12</p>
<p>Jewish girl dances "Nutcracker" Page A22</p>
<p>"Kids Color Hanukkah" Section B</p>

תורת של סרטל - גיליון מיוחדת דצמבר 1996

ברחובות — יצרו בוודאי תמונה תיירותית מזמינה.²¹ מלבד מאמרים אלה שפורסמו במקומות בולטים בעתון הופיעו אחרים, במדור התיירות שפורסם מדי פעם. ביקורים ב"תל אביב הקטנה" ובטיילת מול נוף העיר העתיקה בירושלים, תיור "גסטרונומי" עם הדרכה לאיני טעם, סיורי החברה להגנת הטבע, מראות באר שבע ושוק הכדורים, זכו כאן לתיאורים מפורטים עם הכוונה מפורשת לכתובות הנוגעות בדבר. התיירות שבה הופיע חומר זה — כ-10 גיליונות מן ה-39 הנדונים כאן — והתמונות הנלוות, יצרו ללא ספק נוכחות בולטת של נופי ישראל בעתון. נושאים אחרים הובאו לקוראים אגב ביקוריהם של ישראלים מפורסמים ובמהלך התקופה הנדונה ביקרו אהוד אולמרט ראש עיריית ירושלים, שהוזמן על ידי בית כנסת אורתודוקסי בפניקס והפסל יעקב אגם שהגיע ל"עמק" פניקס לרגל תערוכה מיצירותיו והרצה והדריך חוגי נוער ומבוגרים.²²

"נוף" ישראלי מונוטוני

האקראיות והחלקיות של הדיווחים מישראל בולטים לעין בשעה שמבקשים לראות מה מחיי החברה הישראלית, מבעיותיה, מהישגיה המדעיים והטכנולוגיים ואפילו מעצם המבנה שלה מוצא הד בשני העתונים. והתשובה לכך, בכל הנוגע למאמרים ולכתבות בולטות, היא: מעט מאוד. בעתון של פניקס מצאנו מאמר על תקופת חגי תשרי בישראל, עם התופשות הממושכות ודחיית כל דבר עד "אחרי החגים" וגם על בדידותם של מי שאין להם חברה ישראלית קרובה; כתבה לרגל מלאות 30 שנה למלחמת ששת הימים על אמריקנים שעלו לישראל, הרגשתם והשקפת עולמם כפרספקטיבה של הזמן שחלף; מאמר על טכנולוגיות של גידולי חקלאות במים מליחים והמאמצים להעתיק ניסיון זה לאריזונה; ומאמר קצר על הישגים בתחום האולטרה-סאונד ושימושו בטיפול בקרישי דם.²³ פריטים מועטים אלה היו העיקריים שכלטו, לצד כמה אחרים בולטים פחות. בעתון של סיאטל היבול בתחומים אלה הינו דל עוד יותר, והוא משתפר קמעא רק אם נכלול בו את כל האיזכורים והפריטים שהופיעו בחלק המידע והכרוניקות.

החומר הנוגע לתשתית החברתית והאנושית של ישראל, כמו זה הנוגע להיבטים הלא-פוליטיים עומד בסתירה כמותית ואיכותית לחומר שמצאנו בשלושה התחומים האחרים — בעיות השלום והביטחון, בעיות החקיקה הדתית, ותהפוכות החיים הפוליטיים-מפלגתיים בישראל. והרי כדי להבין לאשון את התופעות בשלושה תחומים אלה צריך הקורא להיות מצויד בידע בסיסי — לפחות בתחומים הנרחבים שעליהם הם מושתתים. שכן, בניגוד לציבור הישראלי, שחי יום יום את מבנה החברה הישראלית והינו שותף לממדים הבלתי פוליטיים של הווייתו — אין לקוראי העתונים היהודיים בארצות הברית (או לפחות לרובם המכריע) מקורות ידע ובוודאי לא מקורות חווייתיים אחרים לרכוש הבנה של חיים אלה; וכדי לטפח הבנה קוגניטיבית — ובוודאי אמפטיית

ישראל של יום יום הובאה אל ציבור הקוראים באמצעות כתבות על נושאים אקראיים, מזדמנים. בעתון של סיאטל מהווים תיאורי חוויותיהם של מבקרים בישראל ושל אורחים מישראל חלק חשוב בהקשר זה. חברת הסנט ממדינת וושינגטון, פאטי מורי (Patty Murray), שביקרה עם בעלה בישראל במשך שמונה ימים בחודש נובמבר 1996 כאורחת השדולה היהודית אפא"ק (AIPAC) וארגונים אחרים, שיתפה את קהל הקוראים בחוויותיה על ידי פירסום יומנה, יום אחר יום בלורי תמונות, בשני גיליונות של העתון. בצורה מפורטת פחות פורסמו חוויותיהם של שני חברי קונגרס וסנטור אחד שנסעו אף הם ארצה ביוזמת AIPAC.¹⁸ בחודש אוקטובר הגיעה לסיאטל, ביוזמת הליגה נגד השמצה של בני ברית (ADL), משלחת של ארבעה תלמידי כתיב י"ב ישראלים-אתיופים. ביקורם ופגישותיהם בבתי ספר תיכוניים לא יהודים — ובהם בית ספר פרטי נוצרי לילדים אפרו-אמריקנים — היוו הזדמנות לעתון להציג את ישראל מזווית הראייה הבלתי רגילה של נוער אתיופי המייצג את המדינה. תוכנית "ילדי החלום" — כפי שכינוה המארגנים — היא תוכנית לחילופי תלמידים, וכאשר הגיעה השעה למיין ולשגר את שמונה התלמידים האמריקנים שיצאו לישראל — חזר העתון אל חלק מאותם התיאורים והתמונות. ביקורה של משלחת אחרת, מ"מכון ערבה" ללימודי הסביבה שבקיבוץ קטורה (תוכנית המסונפת לאוניברסיטת תל אביב) שבה השתתפו סטודנטית ישראלית וסטודנט ירדני, איפשר לעתון להביא הד מהפעילות בנושא זה בישראל. כתבה זו נשאה במפורש חותם של כתבה "מגויסת". כך היו גם תיאוריהם של שני צעירים מסיאטל על חוויותיהם בישראל במסגרת תוכנית "החוויה הישראלית" ותיאוריה של סטודנטית מסיאטל, מן הפעילות בארגון הסטודנטים "הלל", שהשתתפה בתוכנית "לבנות ולהיבנות" שבסיסה בצפת. אגב כך יכלו הקוראים "לפגוש" את נופי הארץ שעליה דוות בהרחבה כל כך גדולה בכתבות ובמידע הפוליטי מישראל.¹⁹ כתבות מסוג נתפרסמו במדורים הפירסומיים שהופיעו מדי פעם בעתון. מפעל לתעשיית נרות בעיירה שדרות המעסיק עולים חדשים מרוסיה היה נושא לכתבה כזו עם תמונות במוסף של תנוכה, ובמוסף שהוקדש ל"שמחות" (Celebrations) נכללה כתבה מפורטת על רב מבני ברק שמומחיתו היא פתרון בעיית עקרות של נשים על ידי גילוי... פגמים בנוסח הכתובה שלהן, ומעשה הפלא והנס שחולל בדרך זה בעקרה בניו יורק שפנתה אליו ונגאלה...²⁰

גם בעתון של פניקס הופיעו כתבות על ביקורים בישראל, במיוחד של משלחות הפרוציה והקן הקיימת. מקום בולט בין הכתבות תפסו רישומיה של אחת מחברות המערכת ממסעה עם קבוצה בין-דתית, שאורגנה על ידי הוועדה ליחסי חרץ של הקהילה. ארבע כתבותיה בחודשים אפריל ומאי הפגישו את הקוראים עם מצדה, כנרת, אילת, תמנע, ים המלח וירושלים. התמונות, פרטי הביקורים — כגון במסתור הנשק ("הסליק") הגדול מתקופת ה"הגנה"

התעמולה

במהלך החודשים הראשונים של שנת ההתרמה פירסמה הפרדציה בסיאטל סידרה של שש מודעות ובכל אחת מהן צילום של דמות אחת על עמוד שלם, במקום קבוע בעתון. בצירה של כל דמות הופיעה פנייה ישירה, מנומקת, לתורמים. בשולי כל אחת מהן – וכן בכרזות אחרות – הופיעה, כמעין לוגו, תמונה של שתי נערות ונער צוהלים ודגל ישראל בידם, ובצידה הסיסמה: "מתנתך משפיעה על חיי רבים". הקשר של הפרדציה והמגבית עם ישראל הפך בכך לנושא מרכזי. בשלוש מן המודעות-הכרזות הללו היתה התייחסות מפורשת לישראל, בשלושה מוטיבים: עלייה, סעד והינוך. הדמויות היו: של ילד אתיופי ש"אתה עזרת להביאו הביתה" ו"מתנתך למגבית 1997 מאפשרת לג'וינט ולסוכנות היהודית להציל ולדאוג ליהודים בארבע יבשות"; תמונת אשה ובתה בת העשרה – על פי חזונון עולות מרוסיה – ובצידן ההסבר ש-30,000 משפחות עולים חיות בישראל מתחת לקו העוני והמגבית נקראת לסייע להן; ותמונת נער עם כובע מצחיה הפוך – בסגנון אמריקני – "היודע לדבור על הגלים אך הכנס אותו לבית כנסת והוא אבוד" ו"אחד הקשרים הטובים ביותר לחיים יהודיים זה ישראל". שלוש המודעות האחרות נגעו אף הן לקליטת מהגרים מרוסיה, לסעד לקשישים ולהינוך – אך בסיאטל עצמה, והודגשו בהן הצרכים המוגברים שבפניהם עומדת הקהילה בשל הקיצוצים במדיניות הסעד הפדרלית שחולל הקונגרס בעל הרוב הרפובליקני.²⁴

מבחינת המוטיבים החזותיים והיחס הפנימי של מספר המודעות – אין ספק שמקומה של ישראל היה בולט ביותר בשלב זה בפנייה לציבור התורמים. אולם בהסבר המתלווה בחלק ממודעות אלה ובפירוטמים אחרים, שכוונו כולם לקראת האירוע המרכזי של תהליך ההתרמה ההמונית בשבוע השני של חודש דצמבר – הושם הדגש על מוטיב המחוייבות היהודית הכוללת של התורמים. "המשימה שלנו היא משימה יהודית קדושה: לבנות, לחזק ולדאוג לקהילתנו כאן, באזור סיאטל רבתי, בישראל וב-58 מדינות סביב העולם. קיים משימה זו. תן את מתנתך המוגדלת היום," נאמר כבר במודעה הראשונה, ותביעה זו חוזרת ונשנית לאורך רוב הפירוטמים. סמוך לשבוע ההתרמה ההמונית פירסם יו"ר המבצע מאמר ובו מנה שמונה סיבות מדוע לדעתו מן ההכרח לתרום: הצורך לקיים את הקהילה; העזרה ההדדית היא מסימני ההיכר של היהדות; מצוות מתן מעשר היא מן התורה; גלגל חוזר בעולם והנותן היום עשוי להזדקק מחר. רק לאחר כל אלה באה ישראל: העלייה אליה נמשכת, כ-70,000 עולים צפויים השנה והסוכנות היהודית עוסקת בקליטתם.²⁵ ככל שנמשכה ההתרמה לאחר אותו שבוע לא חזרה ישראל כנושא מרכזי למודעות המגבית. הילדה הקטנה עם הפרח שהופיעה במודעה על עמוד שלם כ-18.4.97 "הסבירה" את הצורך בתמיכה בנימוקים של צרכי סעד כלליים – עזרה לזקנים וחטרי בית וכדומה וישראל נזכרה רק במשפט שהפך לסיסמה: המגבית "מקשרת אותנו זה לזה, לישראל ולעולם"; המודעה

– של המידע המסופק להם, היו צרכני המידע הפוליטי הבא מישראל זקוקים להשכלה עמוקה יותר אודות המציאות הישראלית. שני העתונים הללו (וייתכן מאוד שלא רק הם), לפחות בתקופה הנסקרת בזה, לא סיפקו השכלת רקע כזאת. קוראיהם, במידה שהם אכן מעוניינים במידע מישראל, נדונים על ידי כך להשתתפות עם מדינת ישראל בעיקר בבעיותיה ובצרותיה, אולם מעט מאוד בחוויות הסיפוק שבחיי היצירה שלה ובשיגרת שמחותיה. ייתכן מאוד שפער זה מקורו בעצם הגדרתן של "חדשות" עתונאיות, המכוונות מטבע ברייתן לחשיפת "החדש" והתריג. אולם ייתכן שמן הראוי לעיין ולברוק האם הגדרה זו, המתייחסת בכל חברה ל"חדשות" הנוצרות בה ו"ש"הישנות" – התשתית של המציאות הכללית והקבועה בה – הן בבחינת דבר ידוע לכל בה, האם הגדרה זו אינה טעונה תיקון ושינוי כאשר מדובר בעתונות המשרתת – בנושא הישראלי – קהל המנותק מן ההווי והמציאות של החברה שאת חדשותיה הוא מתפש? האם לא היתה בדיקה כזו ואוריינטציה שונה לגבי טיבו והיקפו של מימד הרקע המסופק לקוראים, מביאה רבים יותר מהם להבין טוב יותר את – המידע הפוליטי הזורם מישראל וגם להתעניין בו? האם לא היה בכך משום סיכוי לשנות את התחזית הקודרת בכל הקשור להתעניינות בישראל שהעלו עורכי העתונים בפגישתם באוניברסיטת ברנדייס? הנוף המונוטוני של בעיות ישראל וחיי הפוליטיים היה אולי מקבל צבע מוכר ואישי יותר עבור הקוראים בכלל ובוודאי עבור הקוראים המזדהים עם ישראל ובעיותיה.

המגבית: "ישראל המסכנה" או "ישראל מרכז האומה"?

מה תדמיתה של ישראל בתעמולת המגבית המנוהלת על ידי הפרדציות בסיאטל ובפניקס? האומנם מוצגת ישראל בתהליך איסוף הכספים כקרוכ משפחה מסכן ש"צדקה" תציל את חייו? כזכור, היתה טענה זו אחת הבולטות ביותר בקולות שהושמעו בישראל נגד המשך קיומה של המגבית והיא נקשרה במיוחד בשמו של חבר הכנסת יוסי ביילין. הרגשה זו היתה גם ביסוד התרסתו של הסופר א.ב. יהושע באוזני המשתתפים בכינוס הקונגרס היהודי העולמי בירושלים, בראשית שנת 1996, שאין ישראל זקוקה עוד לכספי הגולה. שני העתונים שבהם אנו דנים הם בימות ציבוריות שמעליהן פנו מנהלי המגביות בשתי הערים לכלל ציבור התורמים, ובמקרה של סיאטל מנהלי המגבית הם גם הבעלים של בימה זו. בשני העתונים משתקפות בוודאי במלואן המסגרות שהופעלו והפעולות העיקריות שנעשו. על כן עשוי העיין השיטתי בחומר שהתפרסם בהם להעלות לפחות במרומו את מערך הנימוקים שבהם ביקשו הממונים על המגבית לשכנע את הציבור לתרום. מה מקומה של ישראל בהם? אילו מסגרות התרמה הופעלו ומה מקומה של ישראל בפעולותיהן? מה היו תוצאות המגבית ולכדי כמה עלה חלקה של המגבית היהודית המאוחדת, דהיינו בחלקם של הג'וינט והסוכנות היהודית לישראל?

אולם לכך עומדת בסתירה סדרה של עשר מודעות אחרות של "המרכז לתוכניות ישראל" (Israel Program Center) של הפרדציה, שהתפרסמו החל מסוף ינואר ועד חודש יוני תחת הכותרת "יומן ישראל" (Israel Journal) ובכל אחת מהן קטעי מכתבים ועדויות מלווים בתמונות של בני נוער המעידים על חוויותיהם כמשתתפי התוכניות השונות לנוער בארץ. תמונת הארץ העולה מהן בוודאי אינה יוצרת תדמית של מסכנות החברה הישראלית, אלא דווקא יישום למעשה של המודעה הנ"ל של המגבית על תפקידה החשוב האפשרי של ישראל בחינוך הצעיר היהודי האמריקני.²⁷

בפניקס היו מודעות המגבית מועטות ודלות יותר במסרים תכניים. עיון מדויק בהן מעלה שמנהלי המגבית הניחו כנראה שהמועמדים לתרום יודעים בבירור כמה מדובר ועל כן די יהיה בכמה סיסמאות ללא פירוט. ישראל החכרה בסיסמאות אלה, אך ללא כל הבלטה. "בישראל, ב-58 מדינות סביב העולם ובפניקס רבתי — אף מתנה אינה משפיעה על חיים רבים יותר!" הכריזה מודעה צנועה, ללא איור וללא תביעה מפורשת כלשהי, בראשית השנה; כחודשיים לאחר מכן אמרה מודעת תודה ל— Golden Givers, התורמים זה שלושים שנה, שרק הודות להם "יש לקהילתנו האמצעים לתמוך בתוכניות ובשירותים של הפרדציה ושל הארגונים המסויימים לה וכן לסייע ליהודים בישראל ובארצות עניות ברחבי העולם"; ובמודעות לקראת יום ההתרמה המרכזי והגדול — ה-Super Sunday — בחרו ראשי המגבית להבליט שורה ארוכה של פרסים והטבות בהם יזכו המתנדבים והתורמים — ורק במובלע נכלל המסר בדבר היעד: "... שיפור איכות החיים כאן, בישראל ובכל מקום שיהודי שרוי במצוקה." גם במודעה הסופית — דברי תודה לתורמים ורשימת התורמים הבכירים, שהשתרעה על שלושה עמודים וחצי — חזרו הסיסמאות הקודמות ללא מסרים חדשים, מלבד העובדה שישראל התצנעה בה עוד יותר. כך עברה שנת ההתרמה בפניקס, לפחות עבור קוראי העתון, תוך צניעות מופלגת בפירסומת וקמצנות עוד גדולה ממנה בתכנים. אם מותר להסיק משהו משתיקה משמיימה זו של המגבית, הרי לפחות שבמעט שנאמר לקוראי העתון לא ניתן לראות סימנים של "ישראל המסכנה".²⁸

גם בפניקס העידה פעולתו של "המשרד הישראלי" בפרדציה, שנוהל כאן על ידי שליחה מישראל, שהמוסד הממונה על המגבית השקיע מאמצים וגם פירסומת בטיפוח תדמית חיובית ומרכזיות חינוכית למדינה. "כיצד לעזוב את הבית עם ברכה מהורייך?" הכריזו המודעות, שבהן הזמנו הצעירים והוריהם ל"יריד התוכניות הישראליות, תוך ציון האפשרות לזכות במלגות לצורך הנסיעה לישראל. קרן מיוחדת שהועמדה לרשות הפרדציה על ידי זוג תורמים העניקה בשנה זו ל-37 צעירים תמיכה בשיעור של 800 עד 1,000 דולר לצורך נסיעתם לישראל. בחודש ינואר 1997 הוכרו בפניקס — וזמן לא רב אחר כך גם בסיאטל — על תוכנית

ANSWER THE CALL

DECEMBER 8-15

YOUR GIFT TOUCHES MANY LIVES.

1997 JEWISH FEDERATION COMMUNITY CAMPAIGN

A28

The Jewish Transcript

December 6, 1996

שבוע ההתרמה למגבית היהודית המאוחדת בסיאטל — באמצעות העתון

הסופית, שפורסמה כאשר הלכו ונאספו רק עוללות ההתרמה, נשאה בצד תמונתו של ילד קטן את המסר הבא: "הוא אינו רפורמי, קונסרבטיבי או אורתודוקסי, הוא עני ורעב; תהיה דעתך על מעמד הדת בישראל אשר תהיה, קהילתנו אינה יכולה להרשות לעצמה שהוא יהיה הקורבן." היה בכך רמז ברור להשפעת הפולמוס על חוק הגיור על חלק מהתורמים, אולם גם מודעה זו "קושטה" בלוגו של שלושה הצעירים העליונים ודגל ישראל.²⁶ האם היה בהצגה זו של צרכיה של ישראל בפני התורמים בסיאטל משום עיוות דמותה כחברה מסכנה התלויה ב"מתנות" יהודי ארצות הברית? ניתן לכאורה לראות זאת כך ולהוסיף שכאשר הנהגים מהתרומות הקדיחו את תבשילם בחוק הגיור, סר חנינם.

מפגשים שהוקדשו לנושאים הקשורים בדרך כלשהי בישראל ובהם מפגש חברי אגודת מימונידס בפניקס עם הפסל יעקב אגב, הרצאה אחת באותה אגודה בסיאטל על בעיות הרפואה של העולים מאתיופיה, והרצאת כלכלן מהרוורד בפני חברי אגודת קרדו בפניקס על כלכלת השלום במזרח הקרוב אחרי הסכם חברון. סדרות ההרצאות, ימי העיון, הרצאות האורח שהגיעו במסגרות אלה המסונפות לפדרציות בשתי הקהילות להיקף נכבד – היו מוקדשות לנושאים בתחום היהדות ולנושאים שמתחום עיסוקם או הווייתם של החברים (מעמד האשה, המיניות, המשפטן היהודי ועוד). מאומה מאלה לא נקשר בתחומי החיים בישראל. אם אכן תצפית זו משקפת את כל המציאות – ולא רק זו המדווחת – כי אז נראה הדבר ששוב לפנינו סתירה בין מסגרת הפועלת בתחום הקשרים עם ישראל (הפדרציה) לבין היקף המידע על מהותה של ישראל והתחומים השונים בחייה, המגיע אל הקשורים בה. האמנם גרמו לכך נדירותם של בני סמכא בענייני ישראל בשתי ערים אלה? או שמא מסמן ממצא זה את מידת העניין האינטלקטואלי בחייה הבלתי פוליטיים של ישראל, שניתן למצוא בקהילות אלה אף בקרב החוגים הערים והמודהים ביותר עם יהדותם?

ישראל והכנסות המגבית

מה היו תוצאות המגבית? לכמה הגיע חלקה של "המגבית היהודית המאוחדת" בהכנסותיה?

בתחילת שנת העבודה הכריזו מנהיגי הפדרציה בסיאטל שמטרתם בשנה זו היא להגיע לסכום של 5,600,000 דולר, בחצי מיליון יותר מאשר בשנה הקודמת. מקץ חודשיים, לאחר האירוע השנתי בהשתתפותם של בכירי התורמים נאספו 3,183,765 דולר ואז הגיעו ההכנות לשבוע ההתרמה הגדול לעיצומן. מאה ועשרים מתנדבים, ובהם ראשי הפדרציה, מנהל בית ספר יומי ורבנים, נחלצו במשך השבוע השני של דצמבר למבצע ההתרמה בטלפון. משתם המבצע נוספו לקופה הציבורית התחייבויותיהם האישיות של כ-1,600 תורמים בסכום כולל של 635,301 דולר. מקץ חודשיים נוספים עדיין חסר מיליון ליעד שנקבע ומשהוכרוז על סיום שנת ההתרמה, מקץ שמונה חודשים של פעילות, הגיע הסכום שהושג ל-5,322,000 דולר, פרי תרומתם של 4,742 מיהודי סיאטל.³² היעד לא הושג אך מנהלי המגבית התנחמו בכך שבהשוואה לשנה הקודמת חל גידול של 221,000 דולר, שהם 4.3% יותר. בשנה שבה היתה סיאטל לשעה קלה למרכז יהדות צפון אמריקה, בוודאי קיוו ראשי הפדרציה שהיוקרה שהוענקה לקהילה תביא להישג גדול יותר. אולם היה זה יותר מאשר בקהילה הגדולה יותר, פניקס. מלבד תרומותיהם של בכירי התורמים – שעליהן לא הירבה העתון המקומי לדווח, רוכז המאמץ להתרמה המונית ביום ראשון אתו, ה-19 בינואר. כאן התגייסו לפעולה מאתיים ושמונים מתנדבים, למעלה מפי שניים מאשר בסיאטל, מן הרב הישיש של בית הכנסת

חדשה של חסכון מסובסד לצורך נסיעתם של צעירים לישראל. בשתי הערים הבטיחו הפדרציות מענק של 500 דולר לכל ילד שהוריו יחסכו עבורו במשך חמש שנים, מדי שנה, 150 דולר ובית הכנסת שלו יוסיף על כך עוד 50 דולר לשנה, לקראת נסיעתו ארצה במסגרת אחת התוכניות המאושרות של ביקור בישראל.²⁹ "המשרד הישראלי" בפדרציה אירח הופעות זמרים מישראל, ארגן פסטיבל סרטים ישראליים ובעיקר – את הגיגות יום העצמאות, בהשתתפות קהל רב – כ-1,700 איש על פי מה שדווח, בהן הופיעה להקת הנוער מקריית מלאכי.³⁰ היבטים אלה של ישראל היו בוודאי שקולים כנגד אותם תווים של ארץ מצוקה, שהמחמירים עם המגבית יוכלו אולי לקרוא בסימאות הכלליות שצינו.

ישראל בשיגרת חיי המגבית

ומחלקה של ישראל בתעמולת המגבית בכללותה – אל מקומה כיחידת המשנה שהוקמו לצורך איסוף התרומות: באיזו מידה נחשפו חוגי תורמים שונים לעיון ולמידע הקשורים בישראל? החטיבה הגדולה והחשובה ביותר בארגון המגבית היתה, בשתי הערים, חטיבת הנשים. חוג מיוחד בתוך חטיבה זו בסיאטל ובפניקס היו נשות עסקים ובעלות מקצועות חופשיים. איגודים מקצועיים נוספים היו אגודות המשפטנים ועורכי הדין היהודיים – "חברת קרדו" (Cardoso Society) על שמו של שופט יהודי בבית המשפט העליון – ו"חברת מימונידס" (Maimonides Society) של הרופאים ורופאי השיניים היהודיים. ההשתתפות באלה היתה מותנית בתרומה של 1,000 דולר לפחות למגבית. בסיאטל היו באגודת המשפטנים 111 חברים ובאגודת הרופאים 168 חברים. בפניקס היו באגודה אחרונה זו 262 חברים. בסיאטל הקימה הפדרציה גם חטיבה למנהיגות צעירה, שההשתתפות בה הותנתה בתרומה של 365 דולר לפחות ובפניקס הוקמה אגודה לבעלי עסקים קטנים (Small Business Alliance). כל המסגרות הללו איגוד עשרות רבות ואף מאות חברים ובכל אחת מהן התקיימה פעילות חברתית ועיונית לפחות פעמיים או שלוש פעמים במהלך שנת העבודה. מלבד אלו היו פעילויות מיוחדות לצמרת התורמים – ארוחה שנתית לתורמים הגדולים (Major Gift Donors), שבסיאטל נכללו בה מי שתרם 25,000 דולר ובפניקס מי שתרם 10,000. בעיר אחרונה זו הוקמה ב-1996 גם מסגרת למי שתרם לפחות 50,000 בשם "מועצת מנהיגות" (Leadership Council), שחבריה התבקשו לחוות דעתם על בעיות מקומיות, ארציות ובין לאומיות העומדות בפני הקהילה, מלבד שיתופם במהלך 1997 באירועים "מלהיבים וייחודיים", כלשון ההודעה.³¹

בדיקה מפורטת של כל ההודעות על האירועים המתוכננים ואלה שבוצעו בכל המסגרות הללו בשתי הערים, כפי שהופיעו בשני העתונים במהלך השנה, העלתה שמקומה של ישראל נפקד מהם כמעט לחלוטין! בשתי הערים כאחת לא יכולנו למנות אלא חמישה

הרבה יותר מאשר על המתנ"ס המקומי...³⁵ ועניין זה מביאנו להיבט הכספי הישראלי של פעולת המגבית.

"לפעולות מעבר לים" (Overseas) והכוונה לארגונים הפועלים לא רק בישראל, כגון הג'וינט והיא"ס, הופרשו מהכנסות המגבית בסיאטל 34% ובסה"כ 1,814,000 דולר. בפניקס הגיעה ההפרשה ל-38% דהיינו ל-1,691,380 דולר.³⁶ חלקה של ישראל — דהיינו של הסוכנות היהודית — בכל אלה היה גדול. מבחינת הפדרציה והארגונים המקומיים, שההקצבה להם ניתנה במשורה ולפחות אחדות מהתוכניות שהוגשו נידחו מחוסר אמצעים — היתה ההקצבה לצרכים בישראל בבחינת ויתור גדול. במושגים של החברה הישראלית של זמננו, שעל פיהם ניתן להשלים עם כך שהעלות השנתית של עובד בכיר אחד במוסד ציבורי — משכורתו, הטבותיו, נהגו וכדומה — עשויה להגיע לחלק נכבד מסכום זה, יכול ויתור זה להיראות כבעל ערך מועט. המאמץ הארגוני הגדול הכרוך בהשגת סכומים אלה אינו מגיע לתודעת הציבור הישראלי, גם כאשר הוא נהנה מהקצבות אלה. כאזרח בחברת-רוב יהודית ממלכתית, הישראלי מודע עוד פחות מכך למשמעותה של הפעולה ההתנדבותית ולבסיס שעליו היא מושתתת: הכרה ושכנוע של המתרימים והתורמים בצדקת המטרה והצרכים והצורך הכלתי פוסק לקיים ולחזק הכרה ושכנוע אלה. הפער הזה שבין הידע וההערכה של המגבית ומשמעותה בין הישראלים ליהודי הגולה הוא מן הגורמים הבולטים במסכת אי ההבנות שבין ישראל ויהדות ארצות הברית סמוך לסיים היובל הראשון לקיום המדינה.

העתוננים ויחסי ישראל-תפוצות

בדיון עורכי העתוננים באוניברסיטת ברנדייס סיפרה עורכת העתון החשוב Cleveland Jewish News, המופיע במתכונת של מגזין חדשות, שהתרופפות עניינם של יהודי ארצות הברית בישראל גרמה לכך שידעות מישראל חדלו להיות עניין לעמוד השער של עתונה. יצאו מכלל זה אירועים כמו הענקת פרס נובל לשלום על הסכמי אוסלו, חתימת הסכם השלום עם ירדן ופיצוץ האוטובוס בתוככי תל אביב. בהעדר אירועים מעין אלה — ונוכח ההרגשה שהאיום הקיומי על ישראל חלף — עבר העתון להדגשת ידיעות מקומיות. לדעתה, כדי לשרוד, צריכה העתונות היהודית המקומית ללכת בדרך זו.³⁷ העורכות של שני העתוננים שבעיינונו, ככל הנראה אינן סבורות כך. על פי סקר מקצועי של קוראי העתון בפניקס קוראים 69% קוראי העתון את הידיעות על ישראל, 51% קוראים גם מאמרי פרשנות פוליטית ו-23% מכלל הקוראים ביקרו בישראל בחמש השנים האחרונות. הנעשה בארץ הוא אפוא מן העניינים הקרובים ללבם. עורכת העתון בסיאטל מעידה גם היא שנושאי ישראל מעוררים תהודה רבה בקרב קוראיה. מדי שנה מבקרים רבים מן הפעילים בישראל ויוצאי סיאטל שעלו ארצה מקיימים

הרפורמי הראשון בעיר, דרך ראשי הפדרציה ועד למספר צעירים ששהו בקיץ הקודם בתוכניות ביקור שונות בישראל. בשיחות טלפון לבתיים של מותרמים הם הצליחו להשיג התחייבויות מ-1,563 יהודים אך בסכום כולל של 397,530 דולר בלבד. גם כאן התנחמו ראשי המגבית בהשוואות לשנה הקודמת ומצאו שחל גידול של 8%, אולם כדי לתקן את התוצאה נקבע יום א' "גדול" שני, שבו נאספו עוד 50,000 דולר. עד למסיבת הסיום של המגבית, כאחד המלונות הגדולים של פניקס, הגיעה ההתרמה ל-4,451,000 דולר, ב-300,000 יותר מאשר בשנה הקודמת, והיא תוארה בפי ראשי המגבית כ"גדולה בתולדות הפדרציה היהודית בפניקס רבתי". מספר התורמים לא צויין אולם רשימות של כל מי שתרם למעלה מאלף דולר כללו 1,286 שמות. הללו היוו 582 זוגות ועוד 122 יחידים.³⁸ המספר הכולל של התורמים לא הגיע ככל הנראה למספרם בסיאטל. בשתי הקהילות צוינו במשך תהליך ההתרמה מספר "התרומות החדשות". הללו לא ייצגו בהכרח תושבים חדשים באיזור, אולם בשתי ערים מתפתחות מבחינה מספרית, סביר להניח שלפחות חלק ניכר מאלה באו מיהודים שאינם יושבים בהן שנים רבות. בפניקס היו הללו 11% מכלל התורמים ביום ראשון הגדול וגם בסיאטל הגיע חלקם בכלל התורמים עד אמצע חודש פברואר לכ-11.5%.³⁹ אם אכן נותר שיעור זה בעינו גם בסוף המגבית — ועל כך אין העתוננים מדווחים — כי אז יש בו משום עדות להצלחת הפדרציות לכלול בשורות התורמים חלק מן התושבים היהודיים החדשים.

למרות ההצלחה לא הגיע מספר התורמים בשתי הקהילות אלא לחלק קטן מכלל היהודים החיים על פי האומדן באיזור. אם נניח שעסקני המגבית עשו כל שביכולתם להגיע לכל יהודי, תהא תרומתו הצפויה אשר תהא — ועד שיוכח ההפך סביר למדי שאכן כך היה — עשוי מספר התורמים להצביע על גבולות יכולתה של ההתארגנות היהודית להשפיע על כלל היהודים ולגייסם, בשעת הצורך, לפעולה. במסגרת הציבור היהודי המזדהה והמאורגן, מהווה המגבית ללא כל ספק כוח מניע לפעילות ציבורית שאינה מצמצמת בהתרמה אלא יוצרת מערכת של מסגרות חברתיות הבנויות, ככל האחרות, על עסקנות התנדבותית. הפעילות הארגונית, האירועים החברתיים — סעודת הכיבוד על מענקי אותות ההוקרה שבהן — והאירועים התרבותיים, הם כולם ביטויים של "אנרגיה ציבורית יהודית", דהיינו של חיים יהודיים. הבעיה היא המרחב הגדול והשמם לכאורה המשתרע מעבר לגבולות אלה. בפניקס ניסתה הפדרציה לאמוד מרחב זה והזמינה סקר מקצועי על מידת ידיעתם של יהודי האיזור על קיומה ופעולותיה. לדאבון לבם של המנהיגים התברר שפחות ממחצית מהנשאלים הצעירים מגיל 35 שמעו על הפדרציה ורק ככל שעלה הגיל גדל מספר היודעים עליה. התורמים לפדרציה התרכזו ברובם הגדול בגילאים המתקדמים. על המגבית היהודית המאוחדת, המזוהה עם ישראל, שמעו הנשאלים

את אהדתם ותמיכתם בישראל, היתה בוודאי הגורם לכך. על כן התמקדו הפירסומים על הבחירות שהופיעו בעתונים אלה כבעיות כגון עתידו של החינוך הממלכתי במדינתם ובארצות הברית בכללה ומדיניות הסעד, בעיקר למהגרים.

מערכת התכנים הנוגעת לישראל נתגלתה בשני העתונים כמעוותת מבחינה "חדשותית" מובהקת: תהפוכות בתהליך השלום, ההתפתחויות הפוליטיות הפנימיות והעיומות סביב בעיית הגיור והפלורליזם הדתי בישראל, תפשו כמעט את כל הבימה. חיי היום יום, היצירה כמגזרים השונים של הכלכלה והתרבות, ובעיקר התהליכים והתמורות שאינן פוליטיות בחברה הישראלית, זכו רק לפירוורים מועטים, בלתי רצופים. עיונו בפעולותיהן המדווחות של המסגרות המסונפות לפדרציה ושהוקמו לצורך המגבית, העלה שליקי זה חל גם על מגורים מזוהים ופעילים אלה של הציבור היהודי המאורגן. כתוצאה מכך חשופים יהודי סיאטל ופניקס – ודווקא אלה שהממסד היהודי מגיע אליהם – להשתתפות עם ישראל בעיקר בצרותיה ולהעדר הבנה – אם לא ממש לבורות – ביסודות הווייתה. ככל שהדבר נוגע לעתונים, ייתכן שמאמץ להגדרה מחודשת של תפקידם של העתונים שבעיונו (ושל כל העתונים היהודיים בתפוצות) כמקור הידע על ישראל הינו תנאי יסודי לשיפור המצב. הגדרה מחודשת זו מן הראוי שתתייחס לאספקת מידע רקע שיטתי – בצורות עתונאיות הולמות

קשר הדוק עם קהילתם. לכן, מבלי להמעיט בעדיפות ערכן של הידיעות המקומיות, אין שתי העורכות רואות בחומר על ישראל גורם המצמצם את ההתעניינות בעתוניהן.³⁸ שני העתונים שבעיונו, המופיעים אמנם במתכונת אחרת, לא הלכו אפוא בדרכו של העתון החשוב ההוא, לפחות לא בשנת תשנ"ז.

ישראל תפשה כאמור, בשניהם, מקום בולט בעמודי השער, במאמרי המערכת ובקריקטורות. בנושאים הישראליים לא יכולנו להבחין בהבדל בולט בין עמדותיהן של מערכות שני העתונים; בנידון זה גם לא עלו אל פני השטח הבדלים במידת עצמאותם, למרות שהאחד הינו בבעלות פרטית והאחד בבעלות ציבורית. בדיקת התחומים האחרים בעתונים – ובעיקר סיקור נושאים מקומיים – עשויה להעלות ממצאים משמעותיים בנוון זה, אולם בדיקה כזו היא עניין לעיון אחר. המקום שהוקדש לישראל עלה בהיקפו על זה שתפסו מאמרים וידיעות בנושא של ארצות הברית ויהודיה (טבלה מס' 4 בנספח), שגם תוכנם ייבדק במקום אחר. אולם לעניינו כבר ניתן לומר שבדיקת החומר שהתייחס למערכת הבחירות שהתנהלה בראשית השנה בארצות הברית, הן במישור המקומי – אריזונה ומדינת וושינגטון – והן במישור הארצי, לא העלתה ממצאים כלשהם הנקשרים עם ישראל. העובדה שישראל והיחס אליה לא היו עניינים שנויים במחלוקת בין שתי המפלגות הגדולות ושכל המועמדים לבחירה טרחו לבטא

**In Celebration of Jerusalem 3000...
Jewish Federation of Greater Phoenix**

proudly presents

"BORN IN ISRAEL"

A Concert in Song & Story
-featuring-

Ehud Manor
Internationally-known songwriter of
"Ba'Shana Ha'Ba'Ah" fame

Hanan Yovel
One of Israel's
best-loved singers

Open to the Community at **NO CHARGE**

Wednesday, October 11 • 7:30 PM

Temple Chai - 4645 E. Marilyn

Tickets required for admission and are available at the following locations:

מודעה בעתון של פניקס – "נולד בישראל", מופע של אהוד מנור וחנן יובל

זו היה חלקה של ישראל בהכנסות המגבית שבשתי הערים קטן מחלקה במוטיבציה השיגרתית של התורמים — אך עניין זה טעון עדיין הוכחה ממשית. מבחינת הארגונים המקומיים הפרשת 1.81 מיליון מ"עוגה" של 5.4 מיליון דולר, במקרה של סיאטל, ו-1.69 מיליון מ"עוגה" של 4.45 מיליון במקרה של פניקס, עשויה להיות קורבן גדול, שצרכים מקומיים שלא סופקו עומדים מולו. ספק רב הוא אם מצד הציבור הישראלי אכן מופגנת כלפיהם ההכנה, ההערכה וההוקרה המצופים על המאמץ, הוויתור ו"הקורבן". העדר סימטריה זו בהתייחסות למשמעות החברתית של המגבית היא ביטוי לאחד היסודות הבעייתיים של יחסי ישראל והתפוצות כיום.

על יסודות המציאות הישראלית בתחומי ההרכב החברתי, הכלכלה והתרבות. במסגרות האחרות עשוי שינוי התכנים להיות מותנה לא רק בתפישה רבת ממדים יותר של הרלוונטיות של ישראל, אלא גם בזמינות של כוחות אינטלקטואליים הולמים להפעלת השינוי. חלקה של ישראל בתעמולת המגבית נתגלה מן העיון בשני העתונים כמוגבל; "ישראל המסכנה" לא היוותה בסיאטל — וככל הנראה עוד פחות מכך בפניקס — מוטיב בולט. העובדה שנשאלו הסקר שהזמינה הפדרציה בפניקס ידעו על קיומה של המגבית היהודית המאוחדת, המוזהה עם ישראל, יותר מאשר על מסגרות אחרות, מרמזת אולי למרכזיותה של ישראל בתודעת התורמים יותר מאשר בתעמולה המודפסת של המתרימים. על כן ייתכן שמבחינה

★★★

- חותמים חדשים. לא ברור אם בשתי הערים חויבו האירגונים הקהילתיים בתשלום עבור מודעותיהם בנוכה התשלום של המפרסמים הפרטיים.
- .11 JN 18.10.96, p. 8; 31.1.97, p. 8; 7.3.97, p. 8
 - .12 TR 22.11.97, p. 4; 23.5.97, p. 6
 - .13 JN ,Cynthia Mann, 6.12.96, pp. 10-11
 - .14 JN 22.11.96, p. 8; 11.4.97, p. 8; 30.5.97, p. 8
 - .15 JN 20.6.97, p. 8
 - .16 Beth Huppim (מורה) שהשתתפה בתוכנית מחנכים בכירים של מרכז מילטון לחינוך יהודי בתפוצות באוניברסיטה העברית. TR 23.5.97, p. 21; 27.6.97, p. 6
 - .17 JN 11.4.97, p. 8
 - .18 TR 20.12.96, pp. 1, 9-10; 10.1.97, pp. 9, 19; 7.2.97, pp. 1, 14-15
 - .19 TR 25.10.96, p. 1; 6.12.97, p.17; 7.2.97, pp. 16-17; 23.5.97, p. 24
 - .20 TR 22.11.96, p. B23; 7.2.97, p. C13, על הרב שמחה אברהם הלוי אשלג מבני ברק.
 - .21 JN 25.10.96, p. 5; 15.11.96, p. 4; 11.4.97, pp. 10-11; 9.5.97, pp. 10-12; 30.5.97, p. 1, 10-12
 - .22 JN 22.11.96, p. 27; 27.12.96, p. 12; 24.1.97, pp. 24-5; 21.3.97, pp. 24-6
 - .23 JN 13.9.96, p. 34; 6.6.97, p. 10; 21.2.97, p. 10-12, ובתוך כך על הארגונים יואל דה-מלאך מרביבים ובעיות ההשקיה והחקלאות של שבט ההופי באריזונה.
 - .24 TR 6.9.96 P 6.12.96, p. 6
 - .25 TR Bob Spitzer, 6.12.96, p. 4
 - .26 TR 18.4.97, p. B20; 23.5.97, p. 7
 - .27 TR 24.1.97 to 27.6.97
 - .28 JN 4.10.96, p. 2; 29.11.96, p. 21; 20.12.96, p. 2; 17.1.97, p. 15; איריס שהופיעו במודעות אלה היו טלפון וכרטיסי טלפון ומטוס ממריא, רמז לצבירת זכויות מילין בחברות העופה. דגש זה על ההטבות החומריות להורמים ולמתרימים ששלט בפירסומת בפניקס, לא היה לו זכר בסיאטל.
 - .29 JN 6.12.96, p. 16; 31.1.97, p. 7; TR 18.4.97, p. 10
 - .30 JN 25.9.96, p. 2; 7.2.97, p. 44; 16.5.97, p. 1
 - .31 JN 10.1.97, p. 14; 28.2.97, p. 7; TR 20.9.96, p. 7

- .1 Maxwell Whiteman, "A Century of Jewish Journalism: The Jewish Exponent, 1887-1987", *A People in Print, Jewish Journalism in America*, National Museum of American Jewish History, Philadelphia 1987, p. 23.
 - .2 גירסה מקוצרת התפרסמה ב"קשר" מס' 7, מאי 1990.
 - .3 Jonathan D. Sarna, "The History of the Jewish Press in North America", *The North American Jewish Press, The 1994 Alexander Brin Forum*, Brandeis University 1995, pp. 2-7; Robert Singerman, "The American Jewish Press, 1823-1983", *American Jewish History*, Vol. 73 4, June 1984, pp. 422-444
 - .4 Sidney Goldstein and Alice Goldstein, *Jews on the Move, Implications for Jewish Identity*, State University of New York Press, 1996, pp. 60, 76
 - .5 Uzi Rebhun, "Geographic Mobility and Religionethnic Identification: Three Jewish Communities in the United States", *Journal for Scientific Study of Religion*, 1995, Vol. 34 4 pp. 485-9
 - .6 *The North American Jewish Press*, pp. 8, 13, 26, 31
 - .7 שם, עמ' 7, 8, 12, 15, 20, 21, 25, 27, 29.
 - .8 JN 25.10.96, p. 15; TR 4.10.96, p. 19, הגברת פלורנס אקשטיין, במכתבה מיום 4.8.97, מאשרת את ייצוגיותו של שיעור תפוצה זה; עורכת ה-TR, גב' דונה גורדון בלנקינשיפ (Donna Gordon Blankinship), במכתבה מיום 22.8.97, מציינת ממוצע של 4,300 עותקים המגיעים, על פי אומדנה, אל 16,000 קוראים. תודתי נתונה לשתי עורכות העתונים על נתונים אלה ועל האחרים שיופיעו להלן בשמן.
 - .9 TR 8.11.96 p. B8; The Jewish Federation of Greater Phoenix, *The Greater Phoenix Jewish Population Study, 1983-4*, p. 2
 - .10 Jewish News of Greater Phoenix *1996 Community Directory*, p. 2; The Jewish Transcript, *The Guide of Jewish Washington, 1996-1997*, p. 5
 - .11 JN 4.10.96, p. 8; 17.1.97, p. 8; 14.3.97, p. 8; 4.4.97, p. 8
- על פי עדויותיהן של העורכות בשני העתונים אין הם מופצים אוטומטית לכל מי שתורמים למגבית, אלא רק למנויים המשלמים דמי חתימה. בסיאטל מכסה המגבית 7% מתקציב העתון; בפניקס מטהייע העתון כרשימות התורמים לפדרציה וברשימות האירגונים האחרים רק כדי לאתר

37. Cynthia Dettelbach, *The North American Jewish Press*, p. 26.
 38. המקור: המכתבים הגיל של עורכות העתונים. הסקר על קוראי העתון בפניקס הוזמן על ידי העתון והוא גם חשף את גילם המבוגר של הקוראים: 57 שנים בממוצע. על כן נשארה במקומה שאלת התעניינותם של הגילאים הצעירים יותר.

32. TR 20.9.96, p. 1; 8.11.96, pp. 1, 8, 32; 9.5.97, p. 1
 33. JN 25.4.97, pp. 9-16
 34. TR 21.2.97, p. 1; JN 31.1.97, p. 44
 35. JN 24.1.97, p. 1
 36. TR 12.6.97, p. 1

נספחים

טבלה מס' 2

מודעות בשני העתונים: פרטיה, של העתון עצמו ושל ארגונים יהודיים

עתון פניקס				עתון סיאטל			
שטח כלי'	A1%	A2%	A3%	שטח כלי'	A1%	A2%	A3%
ראש השנה	38,927	85.05	8.89	28,08	87.24	8.18	26.58
אוקטובר	72,175	87.81	14.37	17.88	73.37	6.07	23.52
נובמבר	109,043	70.15	11.64	18.21	81.48	8.54	28.87
דצמבר	72,350	69.28	14.44	16.28	82.42	10.00	27.54
ינואר	77,802	67.18	13.40	19.35	58.42	11.87	29.81
פברואר	74,791	69.33	13.82	20.85	80.07	8.97	30.98
מרץ	77,076	71.15	12.58	16.27	56.05	6.19	37.78
אפריל	87,394	70.12	12.15	17.73	68.01	11.37	22.82
מאי	89,781	72.09	16.74	11.17	60.96	9.87	29.17
יוני	80,254	69.07	22.58	8.35	61.83	13.41	34.98

* המדידה - בסוויטרים רבועים
 ** מודעות של גורמים פרטיים (לרבות מודעות אישיות) שמזן חיובי על ידי גורמים כספים כל יום חלקי העתונים שנמזנו, מתיקפס הכולל
 A1 שטח פרסום שטחים וכתובות שנתלצו על ידי העתון עצמו
 A2 מודעות שנתלצו על ידי ארגונים יהודיים, סוכנויות ישראליות ועל ידי מועצות בעת
 A3 משרות הבחירות

טבלה מס' 1

השוואה בין שני העתונים היקף המאמרים והמידע**

עתון פניקס		עתון סיאטל		
שטח כלי'	% מסה"כ	שטח כלי'	% מסה"כ	
ראש השנה	21,873	35.98	22,880	33.86
אוקטובר	82,225	46.30	24,150	40.25
נובמבר	182,400	40.22	40,074	37.11
דצמבר	128,000	43.48	24,748	34.37
ינואר	137,600	43.46	22,838	43.53
פברואר	131,200	42.98	28,202	41.47
מרץ	144,000	46.47	27,828	46.38
אפריל	150,400	41.69	30,020	39.50
מאי	172,800	39.95	28,445	49.08
יוני	121,800	61.348	28,484	50.86
סה"כ	1,383,200	43.55	278,477	40.95

* המדידה - בסוויטרים רבועים
 ** כולל מאמרים ומידע שפורסמו במספרים נוספים שהוקדשו בעיקר לפרסום נושאים מיוחדים

טבלה מס' 4

עניי העתונים: מאמרים ומידע בנושאים מקומיים, ישראל, אמריקה ועוד (באחוזים)

עתון פניקס					עתון סיאטל				
שטח כלי'	BC	BA	BC	BA	שטח כלי'	BC	BA	BC	BA
ראש השנה	21,873	43.5	12.9	31.4	22,880	30.0	22.4	21.8	25.8
אוקטובר	82,225	37.9	10.0	15.7	24,150	36.5	14.3	26.7	19.5
נובמבר	182,400	35.5	12.8	19.8	40,074	31.9	15.1	12.7	15.1
דצמבר	95,650	43.9	19.8	12.9	24,748	38.4	10.5	23.8	27.3
ינואר	99,798	44.0	10.3	13.9	22,838	31.8	11.0	22.7	24.4
פברואר	96,408	43.2	11.7	11.5	28,202	33.6	14.7	16.5	21.8
מרץ	144,000	37.8	10.9	8.6	27,828	45.7	4.8	11.8	31.8
אפריל	150,400	30.5	21.9	8.4	30,020	38.2	10.8	9.8	33.2
מאי	172,800	46.4	20.1	5.9	28,445	27.6	9.5	13.9	29.9
יוני	121,800	29.9	12.6	13.4	28,484	44.1	7.2	12.5	29.9
סה"כ	593,627	39.9	14.5	11.9	278,477	34.7	13.8	15.3	24.9

* המדידה - בסוויטרים רבועים
 B חדשות, מידע, ידיעות
 C מאמרים, ברובם מאמרים זנומים
 BC1 כל הנושאים הקשורים לקהילה היהודית המקומית ארגונים, עניינים שעל סוד היום וכוומה
 BC2 כל החדשות, המידע והמאמרים על ישראל
 BC3 כל הנושאים הקשורים ליהדות אמריקה ולאמריקה בכלל
 BC4 חדשות ומאמרים בנושא יהדות, מורשת וקהילות יהודיות נוספות בעולם
 BC5 חדשות, מידע ומאמרים הנוגעים לאירועים, נושאים וטעויות שאינם קשורים לזו"ה יהודים או מוסדות או לאמריקה בכלל

טבלה מס' 3

השוואה בין שני העתונים: מודעות פרטיה, של המו"ל ושל הארגונים (העתון בסיאטל בהשוואה לעתון בפניקס, באחוזים)

A3	A2	A1	ראש השנה
+0.52	-2.71	+2.19	אוקטובר
+5.86	-8.66	+5.76	נובמבר
+10.76	-2.10	-8.66	דצמבר
+11.26	-4.44	-6.86	ינואר
+10.26	-1.52	-8.74	פברואר
+10.11	-4.85	-5.25	מרץ
+21.49	-6.39	-15.10	אפריל
+4.89	-0.78	-4.11	מאי
+18.00	-6.87	-11.13	יוני
+16.61	-9.17	-7.44	

A1 מודעות פרטיות
 A2 מודעות, שטחים וכתובות של העתון עצמו
 A3 מודעות ממסדיות